

Letteren

		Aangevraagd	Geadviseerd
			<i>Bedragen in euro's</i>
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	Amsterdam	528.900	528.900
Het Literatuurhuis	Utrecht	654.600	654.600
De Schoolschrijver	Amsterdam	625.200	625.200
De Schrijverscentrale	Amsterdam	1.110.300	1.110.300
Stichting Lezen	Amsterdam	3.530.600	3.530.600

De categorie

In de Regeling op het specifiek cultuurbeleid zijn twee artikelen opgenomen voor de sector Letteren.

Op grond van artikel 3.39 kan de minister subsidie verstrekken aan:

1. één instelling met als kernactiviteit de landelijke coördinatie van de leesbevordering en literatuureducatie;
2. één instelling met als kernactiviteit de landelijke bemiddeling tussen schrijvers, scholen en bibliotheken voor het geven van lezingen over en rond het werk van die schrijvers ter bevordering van het lezen;
3. één instelling met als kernactiviteit de landelijke ondersteuning van bijzondere journalistieke projecten die leiden tot journalistieke producten of andere non-fictie werken;
4. één instelling met als kernactiviteit lettereneducatie voor kinderen in het primair onderwijs.

Daarnaast kan de minister op grond van artikel 3.40 subsidie verstrekken aan ten hoogste één instelling met als kernactiviteit de presentatie van actueel of vernieuwend aanbod in internationale context, primair op het terrein van de letteren. De activiteiten van deze instelling dienen er mede op gericht te zijn een platform te bieden voor internationale uitwisseling tussen vakgenoten en dient jaarlijks of tweejaarlijks gedurende een in tijd beperkte periode plaats te vinden.

Algemene indruk

De vijf aanvragers binnen de sector Letteren zijn de instellingen aan wie vier jaar geleden ook subsidie is verleend. Stichting Lezen, De Schoolschrijver en De Schrijverscentrale zetten zich als ondersteunende instellingen in voor leesbevordering en literatuureducatie, het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (FBJP) ijvert voor de ondersteuning van onafhankelijke onderzoeksjournalistiek. Binnen het artikel Festival vroeg dit keer maar één instelling aan.

Vier jaar geleden waren dat er drie: naast Het Literatuurhuis ook Poetry International en Writers Unlimited.

Omdat er vijf aanvragers voor vijf plekken waren en alle vijf positief zijn beoordeeld, kwam de raad niet voor ingewikkelde keuzes te staan. Hij benadrukt wel dat het gebrek aan concurrentie niet ten koste mag gaan van scherpste en innovatie.

De activiteitenplannen van Stichting Lezen, De Schrijverscentrale en De Schoolschrijver zijn degelijk en vooral een voortzetting van de vorige subsidieperiode. Samen bestrijden deze instellingen de leescrisis. Ze hebben alle drie kennis op het gebied van leesbevordering. De partijen weten elkaar steeds beter te vinden en delen binnen de Leescoalitie hun expertise. De Schrijverscentrale gelooft in de kracht van het schrijversbezoek voor een breed samengestelde doelgroep: basisonderwijs, voortgezet onderwijs, bibliotheken en in toenemende mate bedrijven en instellingen. De Schoolschrijver gelooft in de kracht van literatuur bij het lees- en schrijfonderwijs op de basisschool, waarbij jeugdboekenauteurs een grote rol spelen. Daarbij gaat het niet om een eenmalig bezoek, maar een maandprogramma, een halfjaarprogramma of een volledige leerlijn. Beide organisaties maken daarbij onder meer gebruik van de onderzoeken naar leesbevordering van Stichting Lezen.

Samen beschikken deze instellingen over voldoende kennis over wat werkt in het primair onderwijs. Hierover spreken ze alle drie in hun plannen. Toch lukt het niet om de negatieve spiraal van de ontleding te doorbreken, zo wijst onderzoek uit. De raad verwacht dat de drie instellingen de komende jaren nog meer samen optrekken om succesvol een vuist te maken tegen de ontleding. Bij de bestrijding van de leescrisis is met name het onderwijs (financieel en beleidsmatig) betrokken. Meer sturing op het geheel lijkt vooral vanuit dat domein wenselijk.

Door de maatschappelijke urgentie van de leesbevordering dreigt de aandacht voor literatuur als kunstvorm in de knel te raken. Voor de drie ondersteunende instellingen geldt dat literatuureducatie tot hun kernactiviteit behoort. Literatuur lijkt echter meer een middel in de strijd tegen de ontleding dan een doel op zich. De raad betreurt het dat binnen de afdeling Letteren in de regeling de artistieke, de literatuur, zo ondergesneeuwd raakt.

Vanuit dat perspectief is de aanvraag van Het Literatuurhuis verfrissend. Het activiteitenplan ademt zelfbewustheid en optimisme. Het festival (ILFU) gaat uit van 'de kracht van fictie in het algemeen en van literatuur in het bijzonder'. Het in coronadagen opgerichte online platform is inmiddels een volwaardig en succesvol onderdeel van ILFU en zorgt voor een vergroting en verbreding van het bereik.

De raad constateert dat de kloof tussen de BIS-subsidie en de subsidie van het Letterenfonds voor festivals aanzienlijk groter is dan vier jaar geleden. Dat financiële verschil versterkt de positie van ILFU als grootste literatuurfestival van Nederland. Dat brengt verantwoordelijkheden met zich mee als voortrekker, vaandeldrager en verbinder binnen de sector.

FBJP is een stabiel en onmisbaar fonds. Onafhankelijke onderzoeks-journalistiek is in de huidige nationale en internationale context urgenter dan ooit. De raad daagt het fonds uit nog duidelijker uit te dragen hoe zijn regelingen bijdragen aan het debat over AI, fake news, de rol van kwaliteitsjournalistiek en het belang van de vrije pers.

FBJP is enigszins een vreemde eend in de bijt van de letteren. Tekenend is dat het fonds voor het overgrote deel met mediagelden wordt gefinancierd. De BIS-gelden zet FBJP in om verdiepende projecten mogelijk te maken, zoals verhalende non-fictie in boeken, podcasts en meer experimentele vormen.

De aanvragers zijn allemaal in de Randstad gevestigd, maar spannen zich in om hun activiteiten zoveel mogelijk te spreiden over de regio's. Ook vergroten de instellingen hun landelijke bereik via digitale activiteiten zoals live streams en online schrijversbezoeken. Toch blijft de Randstad een prominente biotoop. De raad is van mening dat de instellingen hun blik nog meer op de regio's zouden moeten richten.

De instellingen leven de Fair Practice Code over het algemeen goed na. Opvallend is dat vier van de vijf instellingen de ontwikkelmogelijkheden van eigen personeel minder hebben uitgewerkt. Ook leest de raad weinig terug over het realiseren van gelijke beloning. De Code Diversiteit & Inclusie staat bij de instellingen goed op het netvlies. Een aantal van hen beschrijft bijvoorbeeld concrete stappen om de diversiteit en inclusie onder het eigen personeel te verbeteren.

De naleving van de principes van de Governance Code Cultuur behoeft nog aandacht. De raad juicht het toe dat de instellingen overstappen of overgestapt zijn op het raad van toezicht-model. Hij signaleert wel onvolkomenheden, zoals het risico van belangenverstrengeling en een gebrekkige beschrijving en monitoring van de taken en verantwoordelijkheden van de raad van toezicht. Hij dringt erop aan dat de instellingen hierin op korte termijn meer inzicht geven en de onvolkomenheden repareren.